

1700 ГОДИНА ОД ИЗДАВАЊА МИЛАНСКОГ ЕДИКТА (313 – 2013)

Године 2013. обележена је 1700. годишњица доношења Едикта о праву на слободно исповедање хришћанске вере, назван Милански по месту његовог издавања. Имајући у виду да је један од царева потписника Едикта, Константин (други је Ликиније), рођен у древном Наисусу (данашњем Нишу), основан је државно-верски одбор којем су сапредседавали Његова Светост патријарх српски Иринеј и председник Републике Србије Томислав Николић, а сачињавали су га сви верски предводници цркава и религија у нашој земљи (римокатолички надбискуп, београдски монсињор Станислав Хочевар, муфтија београдски Мухамед Јусуфспахић, београдски рабин Исак Асиел, бискуп Словачке евангеличке цркве Самуел Врбовски, бискуп Реформатске цркве Иштван Семеђи и други).

Овај одбор је организовао и неколико стручних семинара и конференција, углавном у Нишу и Новом Саду, уз учешће стручњака за људска права уопште и верска права посебно, као и за импликације Едикта по слободу исповедања вере кроз историју и у данашње време, и то не само хришћанске, мада се Едикт првобитно тицао само хришћана.

Наиме, после Миланског едикта свет више није био као пре: време се рачунало на време до Константина, које је обележило тровековно гоњење и убијање хришћана и време после Константина када је хришћанство добило слободу да исповеда своје учење и „да не треба апсолутно никоме одбијати право (слободу) да следује и изабере побожност и веру хришћана” и да приступи оној вери за коју сматра да му је корисна. За хришћанску веру је пострадао много мученика, али је њиховим мучеништвом хришћанство просијало и обасјало нови пут за читав свет. Успут буди речено, познаваоци совјетског прогона православних хришћана примећују с тугом да је у њиховим гоњењима почев од тзв. Октобарске револуције до деведесетих година 20. века пострадао више људи неголи другде у свету од самог устројства Цркве Христове у 1. веку до данас!

О Миланском едикту

Из садржине текста овог указа види се како је велики значај и важност пред римским државним законима имала вера и религија уопште као таква. Хришћанима, али и свима осталима, без изузетка, даје се и потврђује слобода избора и следовања вере, јер је то, између осталог, корисно и за саму државу: „...

на тај начин нам Божанство и небеска моћ могу помоћи, нама и свима онима који су под нашом влашћу“.

Увиђа се да су хришћани били дотле неправедно прогоњени и материјално оштећени само зато што су исповедали, по државним прописима, недозвољену веру. Зато законодавац сада настоји да ту грешку исправи. Сада су хришћани не само равноправни са свима другим верујућим људима, него се исправљају њима до тада наношене неправде, па им конфисковану и одузету имовину, било личну или хришћанске заједнице, треба повратити.

Од доношења Миланског едикта Црква може сматрати себе организованом установом, која, сем богослужбених места – храмова, легално поседује и друга добра и некретнине. На крају се настоји на томе да овај законски акт буде до краја провођен у живот, јер је то од општег интереса: „...да би наше наређење било што је брже могуће испуњено, да би у том послу нашом благонаклоношћу био постигнут општи и јавни мир“.

Свети архијерејски сабор Српске цркве је у 2013. години објавио своју другу посланицу посвећену Константиновој години. У њој се, између осталог, констатује: „Да није било светога цара Константина ... свеколика историја света другачије би изгледала. Да није било њега и његовог постављања хришћанског стваралачког максимализма у најдубље токове медитеранске културе и цивилизације, не би било европске хришћанске писмености, ни уметности, ни науке, ни културе уопште, макар не у оном виду који нам је кроз историју познат до данас ... не би било храма Свете Премудрости у Цариграду ... не би било светих равноапостолних Кирила и Методија, посланих из Константиновог града међу Словене; не би било крштења Словена ни других народа, не би било светог Јована Владимира, ни Стефана Немање ... чију деветстогодишњицу рођења прослављамо ове (2013) године, а који је и сâм својим одлучним владањем под знаком Крста ... дубински променио ток српске историје...“

Саборска посланица истиче и заслуге цара Константина и његове матере Јелене: подизање нове престонице на Босфору – Константиновог града, у нас названог Цариград, увођење светковања недеље као дана васкрсења Христовог уместо дана „непобедивог Сунца“, проналазак Часног крста на којем је Христос био разапет, и с тим у вези установљење празника Воздвижења (Уздизања) Часног крста, подизање цркве Христовог Васкрсења у Јерусалиму, цркве Рођења Христовог у Витлејему, цркве Свете Премудрости (Свете Софије) у новој престоници коју је потоњи цар Јустинијан проширио и учинио чудом ондашње архитектуре, као и многих других цркава. И што је веома значајно, цар Константин је сазвао Први васељенски сабор, одржан 325. године недалеко од његове престонице -- у Никеји, чиме је започела институција одржавања саборā епископа ради решавања значајних догматских питања.

Сабор архијереја закључује: „Из духа Миланског едикта можемо извући

драгоцену поруку и поуку. Она је у знаку неизбежних интеграција народа и култура, с једне стране, и законите тежње очувања сопственог идентитета у свим његовим одредницама и димензијама, са друге стране. Нити је препоручљиво оно јединство које униформише и гута особеност, нити је пожељно неговање самосвојности којим се укидају заједништво и узајамност...

...Хришћанске норме и пракса нашле су извориште у Миланском едикту. Те норме ће се аутентично обликовати у *Corpus iuris civilis* Константиновог наслеђа. Посебна брига за сиромашне, тежња ка правоверној црквеној организацији, борна против корупције и злоупотребе власти код високог чиновништва – све то постаје све изразитија одлика Константинових наследника...

...Зато је наш апел да Цркве и верске заједнице раде на промовисању и заштити слободе вероисповедања, као и на јачању сарадње у одбрани универзалних основа права на слободу вероисповедања и веровања. Истичући непролазну вредност и трајну актуелност Миланског едикта, сведоци смо данас, нажалост, великог страдања хришћана по целом свету, нарочито у Сирији и другде на Блиском и Средњем истоку..."

Црквене свечаности у Београду и Нишу 5-8. октобра 2013.

Централна и завршна прослава 1700-годишњице Миланског едикта почела је 4. октобра 2013. доласком у престони град Београд поглавара православних цркава и других великодостојника; на свечаности су допутовали патријарх цариградски Вартоломеј, патријарх Јерусалима и све Палестине Теофило, патријарх московски и све Русије Кирил, архиепископ Нове Јустинијане и свег Кипра Хризостом, архиепископ атински и све Грчке Јероним, архиепископ Тиране и све Албаније Анастасије, митрополит варшавски и све Пољске Сава, митрополит Оломоуца и Брна Симеон у име у име Православне цркве у Чешкој и Словачкој, као и митрополит Герасим у име патријарха Грузијске цркве, митрополит видински Доментијан...

У свечаностима у Нишу узели су учешћа и високи представници других цркава, па је кардинал Јозеф Томка био лични изасланик папе Фрање, а Англиканску цркву и њеног поглавара архиепископа кентерберијског Јустина представљао је умировљени бискуп Винчестера Мајкл Скот-Доинт. Јерменска апостолска црква из светог града Ечмиадзина изаслала је архиепископа Украјине Григорија Буниатиана, и епископа Румуније Татеву Хакобјанија. На прослави у Нишу био је апостолски нунције у Београду Орландо Антонини, затим надбискуп сарајевски Винко кардинал Пуљић, представници међухришћанских организација: Светског савета цркава, Конференције европских цркава, Савета европских бискупских конференција, Заједнице св. Еђидија из Рима, Фондације Конрада Аденауера и др. На нишкој свечаности примећен је велики број амбасадора акредитованих у овој земљи.

У Београду је 5. октобра у Саборној цркви одслужено свечано благодарење. Прво слово одржао је домаћин, српски патријарх Иринеј, који је нагласио да су „царским Едиктом широм отворена врата у Европи и свету да се хришћанство као новооткривена религија јавно и слободно проповеда... На темељима овог Едикта постављени су даљи основи хришћанске цивилизације и културе која од тада, ево, траје пуних седамнаест векова...“ Патријарх је изнео и велики значај овог међуправославног и међухришћанског окупљања: „Ово је јединствена прилика да се саберемо, да се ближе упознамо, и да сагледамо прилике и време у коме живимо, али и оспоравају многе хришћанске вредности ... да заједнички размотримо шта нас раздваја и да изнађемо пут и начин о новој сарадњи и превазиђемо многе проблеме који су до сада присутни у животу хришћанских заједница“. Одговорио је васељенски патријарх Вартоломеј.

Свечани пријем свим високим гостима из света религије, културе, науке, уметности, политике дао је председник Србије Томислав Николић, који је у поздравној речи истакао: „...Као добри домаћини желимо да заједно подсетимо свет на један од најзначајнијих докумената цивилизације. Милански едикт смо обележили у складу са општим приликама у Земљи – скромно и поносно.

Колико год се односио на право хришћана да слободно у Римском царству славе Христову веру, Милански едикт је у својој бити превазишао питање слободе вероисповести, превазишао своје доба и постао прича ‘о човеку и човечности’, како би рекао наш нобеловац Иво Андрић, ‘брдо са ког се више и даље види’, како промишља владика Његош, ‘слово о љубави и праштању’, како нас уче Немањићи - од Светог Симеона чијих се девет векова од рођења подудара са јубилејом Миланског едикта, до његовог потомка деспота Стефана Лазаревића.

Узвишеност сваке речи коју је потписао Флавиус Валериус Константинус Августос успоставила је систем вредности који од дана доношења до краја света важи за сваког хришћанина, али и за сваког човека без обзира на веру. Јер, шта је узвишеније од прихватања различитости, од философије толеранције, од спознаје да људске заједнице могу живети у миру и напретку само ако прихватају и уважавају једна другу.

Нажалост, постоји један део Србије у коме је Србија спречена да спроводи своја веровања и своје законе. На светом Косову и Метохији време је враћено у период пре Миланског едикта и православно хришћанство преживљава дане тешких искушења. Хвала Вам на подршци коју нам дајете да опстанемо и сачувамо нашу колевку хришћанства. Помажете Србима који верују у Божју правду, и зато се наша химна зове ‘Боже правде’...“

Сутрадан, у недељу 6. октобра одржана је свечана архијерејска литургија у новоизграђеној цркви посвећеној светима цару Константину и Јелени у Нишу. Литургијом је началствовао васељенски патријарх Вартоломеј, а саслуживали су му сви поглавари помесних православних цркава или њихови највиши изасланици,

као и по једна-два монаха у високом чину из скоро сваке епархије Српске цркве. Било је то торжествено славље уз појање двају хорова, „Бранка“ при Саборној цркви у Нишу и ковиљских монаха, и учешће око 15.000 верних сабраних овде из свих српских земаља.

Литургију су пратили највиши представници политичких власти, министри, амбасадори, јавни и културни радници, високи изасланици неправославних Цркава... Наводимо само неке: председник Србије Томислав Николић, председник Републике Српске Милорад Додик, председник Владе Србије Ивица Дачић, министар просвете Томислав Јовановић, министар спољних послова Иван Мркић, начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић, градоначелник Ниша Зоран Перишић, као и принц Александар Карађорђевић и принцеза Катарина, муфтија београдски Мухамед Јусуфспахић и други.

На Литургији је свечано слово одржао Његова Све-Светост патријарх Вартоломеј, који се запитао: „...Зар се и данас не дешава да нас прогоне, и то да се прогоне они који желе да благочестиво живе, да побожно живе; зар нисмо били прогоњени и пре отприлике 25 година, и овде у благословеној Србији, и у Русији, Пољској, Румунији, Бугарској, Албанији, у Чешкој, Словачкој, и у другим земљама и крајевима, због мржње, безбоштва и савремених гонитеља Диоклецијана. Зар нисмо прогоњени и у ове дане, јер су прогоњени хришћани на Блиском истоку, у Сирији, у Египту, Ираку, у Нигерији, и на другим местима, у васељени под сунцем, из једног јединог разлога за Реч Божију и за сведочанство Исусово.

Милански едикт представља извор из којег је проистекло и данас владајуће и свугде од разних међународних конвенција прокламовано начело поштовања верске слободе.

Речи анонимног састављача *Посланице Диогнету*, које говоре о трагици положаја и сведочења хришћана у времену пре издавања Миланског едикта, и током векова, па и скоро до пре две деценије, као што рекосмо и у овој мученичкој земљи, те речи откривају нам суштину ствари, и зато ћемо их понављати и у себи и једни пред другима у овом данашњем свечаном тренутку.

Хришћани се, пише аутор *Посланице Диогнету*, *ни по земљи, ни по говору, ни по обичајима не разликују од других људи*. Обитавају у својим завичајима, али као странствујући. Учествују у свему као грађани, али све подносе као странци. Свака туђина - њихова је отаџбина, а свака им је отаџбина - туђина. На земљи бораве, али на небесима живе. Покуравају се одређеним установљеним државним законима, али својим живљењем побеђују те законе. Љубе све, а од свих су прогоњени. Срамоте их, а они се у том срамоћењу прослављају. Хули се на њих, а они се оправдавају. Подсмевају им се, а они благосиљају; вређају их и руже, а они указују почаст другима. Чинећи добро, бивају кажњени као злотвори; кажњавани, пак, радују се као оживотворавани. Једноставно речено, оно што је у телу душа, то су у свету хришћани...

...Немогуће је да се у пракси примене начела Миланског едикта ако не водимо конструктиван дијалог са човеком савремености у данашњем међусобно подељеном и сукобљеном свету, који, упркос својим подељеностима и конфликтима, често и крвавима, покушава да нађе излазе путем мирних дијалога и помирења...

Првенство имамо на уму мирно сапостојање људи. Није дозвољено да се негује верски фанатизам који је толико невоља и страха проузроковао у прошлости, а и данас их човечанство свакодневно проузрокује.

Дужни смо ми православни предстојатељи и духовне вође народа да на делу прокламујемо да ратни сукоби нису верска дужност, да равнодушност која их прати, равнодушност према крвопролићу такође није дозвољена, него да постоје мирни начини решавања међуљудских разлика и да они који тврде супротно, не изражавају праву вољу Божју...“

Света Литургија је завршена поделом ордена светог цара Константина. Наиме, на предлог патријарха Иринеја, Свети синод доделио је ово високо одликовање СПЦ, у знак благодарности за учешће у прослави 1700 година Миланског едикта у Нишу 6. октобра 2013. године: поглаварима цркава и црквеним великодостојницима, представницима државе, амбасадорима у Србији, представницима црквених удружења, као и појединцима који су допринели обележавању 17 векова Миланског едикта.

Сутрадан су сви црквени великодостојници и уважени гости учествовали у освећењу новоподигнуте Саборне цркве у Подгорици, којом приликом је такође обележена годишњица Миланског едикта, и то на највишем црквено-државном нивоу: председник државе Филип Вујановић је приредио пријем за све високе госте, а и лично је учествовао у свечаној академији уочи освећења храма, кад је и говорио, а и пратио Литургију на дан освећења.

* * *

Поводом ове годишњице у београдском Народном позоришту изведена је премијера опере „У овом знаку“ 8. октобра 2013, а било је и других дешавања. У договору са амбасадама чије земље су везане за службу цара Константина, као што су Јорк (Уједињено краљевство), Трир (Немачка), Милано (Италија), Никомидија (Турска), уређено је да свака од њих организује по један културни догађај у Србији, што су оне радо прихватиле, па смо могли чути опере и концерте које су дале ове амбасаде, углавном у историјским, римским локалитетима у Србији, као што су Нишка тврђава, Виминацијум...

Сремска епархија је у Сремској Митровици, граду одакле су делали на овим просторима св. Иринеј, св. Димитрије, св. Анастасија и многи други мученици сирмијски пострадали пре доношења Едикта и други исповедници вере, са своје стране је обележила годишњицу Миланског едикта 21. и 22. септембра 2013, уз учешће патријарха Иринеја, епископа, верника. Овим поводом приређена је и

изложба са темом *Хришћанство у Сирмијуму*.

У самом граду Нишу је, ипак, одржано највише скупова, симпосиона о верским и грађанским слободама, мада таква догађања нису изостала ни у мањим местима Србије, било у организацији црквених или научних делатника. Објављене су многобројне публикације, књиге, зборници. РТС је снимила и емитовала серију приказа политичког и верског стања пре и после Константина, а у овом погледу није изостала ни Телевизија Војводине. Овде и није могуће набројати, ни укратко, где су одржани симпозијуми, саветовања, концерти, предавања, објављене мале и велике књиге – све у славу св. Константина.

У циљу обележавања годишњице и Римокатоличка црква у Србији је организовала научне симпозијуме (нпр. у Сремској Митровици и Београду). Висока свештена лица ове цркве одслужили су мису на нишком стадиону „Чаир“ 21. септембра, и у Нишу поставили један споменик Константину у част.

Све у свему, Србија се достојно одужила своме временски далеком земљаку, цару Константину. На научницима је да његово дело даље проучавају, а политичарима и државницима и законодавцима да основна верска и грађанска начела слободе и људских права спроводе у живот доносећи позитивно законодавство и уважавајући га.

Архиђакон Радомир Ракић

DEVETA MEĐUNARODNA KONFERENCIJA U NIKŠIĆU

Deveta međunarodna konferencija o angloameričkim studijama (»Visions and Revisions: Mapping the World of Anglo-American Studies at the Turn of the Century«) održana je tradicionalno od 3. do 5. oktobra 2013. godine u živopisnom Nikšiću, gradu-spomenuku istorijski bogate Crne Gore. Konferencija je održana pod pokroviteljstvom Univerziteta Crne Gore, a u organizaciji Katedre za engleski jezik i književnost Filozofskog fakulteta u Nikšiću (Department of English Language and Literature, Faculty of Philosophy in Nikšić). Najveću zaslugu za ovako savršenu organizaciju konferencije imale su prof. dr Marija Krivokapić, prodekanka za nauku i naučnu saradnju, i prof. dr Aleksandra Nikčević Batričević. Pozdravnu reč imao je dekan Filozofskog fakulteta, prof. dr Blagoje Cerović, koji je učesnicima pozeleo uspešan rad, a reči dobrodošlice uputila je i prof. dr Aleksandra Nikčević Batričević, koja je pozdravila prisutne u ime Katedre za engleski jezik i književnost.

Konferenciji je prisustvovalo oko stotinu stručnjaka, lingvista i filologa, koji su uveličali konferenciju na dva načina: najpre, svojim prisustvom u vidu publike, ali i svojim aktivnim učešćem u vidu izlaganja i predavanja na konferenciji. Ukupno je saopšteno 35 radova, a u skladu sa najboljom svetskom praksom, održana su čak tri